شاری هەولێر ..کۆنترین شاری جیهانە کە جەژنی نەورۆزی تێدا پیرۆز کراوە … دکتۆر مەولود ئیبراهیم حەسەن

داستانی (ئینەننا – دەمموزی) داستانێکی ئایینی کلتوری سروشتی ئەفسانەیی باپیرانی سۆمەریەکانە ، زەمەنی سەرهەڵدانی دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی (کشتو کالی ئەشکەوت ١٥ بۆ ١٢ هە زارساڵ پش زایین)زەمەنی کشتوکالی گوند لە (گوندی زاوی جمی- زەڤیا چەمە) ی ئەشکەوتی(شانەدەر) وەک یەکەمین گوندی کشتوکالیەوە دەست پیدەکات . ئەو داستانە لە سەر باوەی دابەزین بۆ (جیهانی ژێرەوە – بن دونیایە)دامەزراوەو دابەزینیش زۆرتر وەک سزایەک بۆ خوداوەندانە ، هە رلە دابەزینی خوداوەندان(ئینەننا) و(دەمموزی) و(ئەرشیکیگال) خوشکی ئینەننا .لە دابەزینی دەمموزیی دا پآش شەش مانگ مانەوە لە بن دونیایە وەک سزایەک ،لە ڕۆژی یەکەمی مانگی یەکەمی ساڵی نوێی سۆمەری ، کەدەکاتە ڕۆژی نەورۆزی ١/مانگی نەوروزی مانگی یەکەمی ساڵی نوێی کوردیی ئەمڕۆمان ، لەم ڕۆژەدا (دەمموزیی) سۆمەریی کەدەکاتە (تەموزی)ئەکەدی لەم ڕۆژەدا دێتەوە سەر دنیایە و زیندوو دەبێتەوە ، زیندوو بوونەوە بەمانای گەڕانەوە لە (جیهانی مردووان) کە هە ر ئەمەش بۆ جیهانی ژێرەوەو دەگوترا .لەم ڕۆژەدا بە بۆنەی زیندوو بوونەوەی دەمموزیی خوداوەند ئاهە نگێکی گەورەوپڕ لە شادیی بە ڕێوڕەسمێکی تایبەت بەڕێوە دەچوو کە زۆر سروتی ئایینی و نواندنی تایبەتی تێدا پێشکەش دەکرا ، ئەم ڕۆژە سۆمەریەکان پێیان دەگوت (زەگمەک) کە بەمانای ڕۆژی یەکەم و ڕۆژی نوێی و سەری ساڵ دەبێت .

ئەو ئاهە نگ گێڕانە لە و سەر دەمەوە ، واتە لە گوندی زەڤیا چەمەی ئەشکەوتی شانەدەرەوە بەردەوامەو لەگەڵ گۆڕان و پێشکەوتنەکان ئەویش گۆڕاوەو پێشکەوتنی بە خۆیەوە دیوەو بڵاو بووەتەوە . پاش ئەوەی کشتوکال دەگاتە گوندی (بەستان سوور) لە (١٢ هە زار ساڵ پ . ز) و گوندی (چەرموو ٩هە زارساڵ پ.ز) لە وێشەوە دەچێتە شاری (هە ولێر – ئوربیللوم- ٧ تا ٦ هە زار ساڵ پ.ز) کشتوکالی شار دەست پێدەکات ، ئەو شارەی کە باپیرانی سۆمەریەکان دروستیان کردووە پێش ئەوەی بەشێک لە سۆمەریەکان بچنە خوارەوەی دوو ڕووباران عێراقی

ئ□ستا. شاری (ئوور٥ تا ٤ هه زار سا□ پ.ز) درووست بک□ن . س□م□ریی□کان هه تا شاری ئووریان درووستکرد ، ل□ کشتو کالدا پشتیان ب□ باران د□ب□ست ، ل□ شاری ئوور ب□ ه□ی □ووبار□و□ ئاود□ری کشتوکالیان داه□ناو ب□ره□م□ش ب□رهه می ز□رترو مس□گ□رتریان د□س ک□وت .

□□ژی – ن□ور□ز- ز□گم□ک – و□ک ج□ژن□کی گ□ور□و □□ژی ی□ک□می سا□ وسا□نام□ی س□م□ریی□کان ب□رد□وام ل□ گ□□ س□م□ریی□کان د□چوو□ هه موو جیگای□ک و ل□ وانیش□و ب□د□ورو ب□ردا پ□رت بوو ، هه تا د□هات □□و ر□سمی پ□شوازی کردن ل□م ج□ژن□ گ□ور□و پیر□زتر د□بوو ، ب□ تایب□ت ک□ گ□یشت□ شار ، ی□ک□مین ساریش شاری(هه ول□ر-ئوربیللوم) بوو ، ئ□و شار□ی هه ر ل□س□ر□ تاو□ و□ک شار□کی ئایینی و پ□رستگایی درووستکرا و هه ر زووو پ□رستگای (ئینن□نا – ع□شتار)ی ت□دا دام□زراو ئ□و پ□رستگای□ش ن□و□ندی گ□ور□و ب□رد□وامی یادکردن□و□و ب□رپاردنی ئاهه نگی زیندوو بوون□و□ی د□مموزی ت□دا سازد□کراو نو□ن□رو ج□گر□و□ی خوداو□ندان ئ□نن□ناو د□مموزیی س□م□ری ع□شتارو ت□موزی ئ□ک□دی و بابلی ج□گایان د□گرتن□و□و □□لیان د□گ□□ا ، دواجار پ□رستگای ئینن□نای هه ول□ر بوو ب□ (پ□رستگای ع□شتار ئ□ربیللا) ک□ ئ□و پ□رستگای□ تایب□ت بوو ب□ (ع□شتاری خ□ش□ویستی و ج□نگ) هه موو پاشاکان ل□س□رتای ج□نگ و ک□تایی ج□نگ د□هاتن و قوربانیان ب□ خوداو□ند ع□شتار د□کردوو ل□ان د□پا□ان□و□ و هیوای س□رک□وتنیان ل□ د□خواست . ب□م ب□ن□ی□و□ و پیر□زی پ□رستگای ع□شتار ئ□ربیللا شاری هه ول□ر شاری پیر□زو ن□و□ندی □وودااو□کان بوو ، هه ر ئ□م□ش جاریکی تر وایکردبوو ک□ ج□ژنی ئاهه نگی زیندوو بوون□و□ی ت□موزو □ؤژی س□ری سا□ و – ج□ژنی ن□ور□ز – ل□ شاری هه ول□رب□ ئاهه نگیکی شاهان□ ب□رد□وام ب□رپا د□کرا .

س□م□ریی□کان کاریگ□ری ک□ی سارستانیی□ت□ک□یان ب□ س□رمیلل□تانی د□وروو ب□روو دوای خ□یان□و□ هه بوو□ ، هه رل□ (گوتی و میتانی و حثی وعیلامی ومیدی و …تا د□گات□ ساسانی□کان ، ک□ ئ□مان□ هه موویان ب□ س□م□ریی□کانیش□و□ زنجیر□ی□کن ل□ پیکهات□ی میلل□تی کورد . هه رو□ ها (ئ□ک□دی و بابلی و ئاشوور) ی□کانیش □است□و خ□ ک□وتن□ ژیر کاریگ□ری س□م□ریی□کان ، ب□ ئایین و زمان و ت□واوی کلتور□و□ ، ک□ ئ□م کاریگ□ریی و لیو□رگرتن□ ئ□و□ند□ دیارو ب□رچاو□ هه موو پسپ□رو لیک□□□ران باسیان کردوو□ ، ب□ی□ هه ر ی□ک□ک ل□ و میلل□تان□ی پ□ش زایین ل□ کاتی حکومکردنی ناو چ□ک□و شاری هه ول□ر □□و ر□سمی پیر□زکردنی ج□ژنی ن□ور□زیان ب□ گ□ور□یی و شاهان□

پیرۆزکردووەو بەردەوامیان پێداوەو گەیاندویانەتە ئیمڕۆ ! واتە جەژنی نەورۆز لەگەڵ درووستبوونی شاری هه ولێر وەک شار دەستی پێکردووەو بەردەوامە تا ئێستا .ئەو بەردەوامیەی جەژنی نەورۆز لە شاری هه ولیر بە درێژایی هه شت نۆ هه زار سال ، دەمانخاتە بەردەم بەر پرسیاریەتەکی کەورەو پیرۆز.

بۆ ئەم پیرۆزیی و بەرپرسیاریەتیە چی بکەین ؟

لەم ساڵانەی دووایی بەرهه مە کانی (مەو لانا جەلالەدینی ڕۆمی) ئەوەش وەک (جەژنی نەورۆز) کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان کردیان بە کلتورێکی جیهانی ،ئەو شاعیرە لە (شاری بەلخ) ی وڵاتی(ئەفغانستان) لە دایک بووەو لە (قوتابخانەی موستەنسریەی بەغدا) خوێندوویەتی و لە شاری (قونیە) وڵاتی (ترکیا) ژیاوەو مردووە بە زمـانی (فارسـی) شیعرەکـانی نووسـیوە ، پـاش ئەوەی نەتەوە یەکگرتووەکـان خسـتیانە لەسـتی کلتـوری جیهـانیەوە ، هـه ریەک لە وڵاتانی(ئەفغانستان و ئێران و ترکیا) کەوتنە مل یەک و هه ریەکە(مەوڵانا) ی بە هی خۆی دەزانی و شەڕە ڕاگەیاندنیان گەیشتە شەڕی دبلۆماسی ! سەیرکەن خەڵک ئاوا بەدوای سەرداوی کلتوری خۆیەتی ، کەچی ئەمەی کورد بەم هه موو بەڵگە مێژوویی و پشتگیریە بە هێزەی کە(نەورۆزی کورد) هه یەتی ، پاش کردنی بە جەژنێکی جیهانی لە لایەن(کۆمەلەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان) نەک خۆمان لی بە خاوەن نەکرد ! بەلکو ئاگاداری ئەو شەڕە ڕاگەیاندن و سیاسی و دبلۆماسیەش نە بووین کە ئێران و ترکیاو ئەفغانستان و پاکستان لە سەر نەورۆز لە گەڵ یەکیان دەکرد و هه ریەکەیان نەورۆزیان بە هی خۆیان دەزانی و ئەوانی تریان بە داگیرکەرو دزو شەیتان ناو دەبرد ، کەچی خاوەنی ڕاستە قینەکەی – کورد – نەک هه ر داوای نەدەکردەوە ! ئاگاداری ئەو شەڕە ڕاگەیاندن و دبلۆماسیەش نە بوو !!

ئێستا کە بە هه موو بەڵگەکان (نەورۆز ..لە کوردستان سەری هه ڵداوەو هه ر لە کوردستانیش بە دونیا دا بڵاو بووەتەوە) وەختی ئەوە هاتووە و درەنگیشە کە (پەرلەمانی کوردستان) و (حکومەتی هه رێم) هه رچی زووە(لێژنەی بەرگریکردن لە جەژنی نەورۆز) دروست بکات وڕیگا سیاسی ودبلۆماسی و یاساییەکەی بگرێتە بەرو نەتەوە یەکگرتووەکان ناچار بکات بە بڕیاری هه ڵەی خۆی دابێتەوەو ڕاسـتی بکـاتەوەو نەورۆز بە نـاوی خـاوەنی ڕاسـتە قینەی خۆی لە ئەرشیفی نەتەوە یەکگرتووە کان بە ناوی کورد تۆمار بکات .

نەورۆزو شاری هه ولێرو سەرچاوەیەکی ئابووری

دوا جار کە ڕوونبووەوە نەورۆز لە کوردستان سەری هەڵداوە و شاری هەولێریش یەکەمین و کۆنترین شارە کە جەژنی نەورۆزی تێدا پیرۆزکراوە و تا ئێستاش هەر ئەو پیرۆزکردنەی نەورۆز لە هەولێر بەردەوامە ، ئەوا هەولێریش ئێستا پایتەختی (حکومەتی هەرێمی کوردستان)ە ، واچاکە ئەم شاری هەولێرو جەژنی نەورۆزە بکەین بە خاڵی وەر چارخانی ڕۆشنبیریی ئابووری گرنگ و بە بەرنامەیەکی دەوڵەمەندو بۆ سود وەرگرتن لە مێژوو و شوێنەوارو کلتورو گەشتیاری ، ساڵانە لە نەورۆزدا شاری هەولێر بکەین بە نێوەندی یادکردنەوەی نەورۆزی جیهانی و ئەو شارە پڕ بکەین لە چالاکیئەدەبی و هونەری و کلتوری و سینەمایی و ئاهەنگی کلتوری گەلان و تێپە جیا جیاکانی کوردستان و دەورو بەرو جیهان لە نەورۆزدا لە کوردستان و شاری هەولێر کە بکەینەوە بەمەش گەرماییەکی باش دەکەوێتە بازاڕی کوردستان و سەر چاوەیەکی باش دەبێت بۆ کارو کاسبی و گەشەی ئابووری وڵات و کار پەیدا کردن بۆ هەزاران گەنجی کوردستان . هەر ئەمەش دەرگای پەیوەندیەکی زۆرو بەردەوامی ڕۆشنبیریی و کلتوری لەگەڵ ئەو میللەت و وڵاتانە پەیدا دەکەین کە وەک ئێمە نەورۆز پیرۆز دەکەن .

نەورۆزی -٢٠١٩- هەولێر